

دانشنامهٔ زیبایی‌شناسی
وفلسفهٔ هنر

www.ketab.ir

عنوان و نام پدیدآور :	دانشنامه زیبایی‌شناسی و فلسفه هنر/ ویراسته پل ادواردز، دونالد بورچرت؛ مقدمه، ترجمه و تدوین انشاءالله رحمتی.
مشخصات نشر :	تهران: سوفیا، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری :	۵۲۰ص.
شابک :	۹۶۳۵۹۸-۶-۶۰۰-۹۷۸: ۹۸۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی :	فیبا
یادداشت :	کتاب حاضر ترجمه بخش "Aesthetics and philosophy of art" از کتاب "Encyclopedia of philosophy, 2nd. ed, c2006" به ویراستاری پل ادواردز و دونالد بورچرت است.
موضوع :	زیبایی‌شناسی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع :	Aesthetics- Addresses, essays, lectures :
موضوع :	هنر -- فلسفه -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع :	Art- philosophy- addresses, essays, lectures
شناسه افزوده :	ادواردز، پل. - ۱۹۲۳م. ویراستار
شناسه افزوده :	Edwards, Paul
شناسه افزوده :	بورچرت، دونالد. - ۱۹۳۴ - م. ویراستار
شناسه افزوده :	Borcher, Donald M
شناسه افزوده :	ترجمه: انشاءالله - ۱۳۹۸ - مترجم
رده‌بندی کنگره :	BH۳۹
رده‌بندی دیویی :	۱۱۱/۸۵
شماره کتابشناسی ملی :	۶۰۶۰۳۵۶

«این اثر با حمایت معاونت امور فرهنگی
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به چاپ رسیده است.»

نشر سوفیا: ۷۹۵۴۱۹۴-۰۹۱۲

پست الکترونیکی: a.sophia1388@gmail.com

سایت: www.sophianashr.com

پل ادواردز / دونالد بورچرت

دانشنامه زیبایی‌شناسی و فلسفه هنر

ترجمه، تألیف و تدوین: دکتر انشاءالله رحمتی

استاد دانشگاه آزاد اسلامی - واحد تهران مرکزی

چاپ نخست: ۱۳۹۸

بهاء: ۹۸۰۰۰ تومان

شمارگان: ۱۲۵۰

فهرست مطالب

دفتر اول: مسائل و تاریخ

۱. مسائل زیبایی شناسی
۲. تاریخ زیبایی شناسی
۳. تاریخ زیبایی شناسی (پیوست)

دفتر دوم: زیبایی شناسی

۴. زیبایی
۵. زشتی
۶. امر والا
۷. تجربه زیبایی شناسانه
۸. حکم / داور زیبایی شناسانه
۹. کیفیات زیبایی شناسانه

دفتر سوم: فلسفه هنر

۱۰. تعاریف هنر
۱۱. وجودشناسی هنر
۱۲. ارزش در هنر
۱۳. بیان در هنر
۱۴. صورت گرایی در هنر
۱۵. بازنمایی در هنر
۱۶. حقیقت در هنر
۱۷. تفسیر هنر
۱۸. اصالت در هنر
۱۹. سبک و ژانر در هنر
۲۰. اجراء در هنر
۲۱. فلسفه موسیقی

جنیفر رویینسون

مونرو سی. بروسلی

پل گایر

جروم استالینتز

جروم استالینتز

کریک ای. پیلو

مارسیا مولدر ایتون

تد کوئین

آلن. ج. گلدمن

نوئل کروا

روبرت استیکر

گوردون گرهام

جان بندر

تد کوئین

دیوید هیلز

نوئل کروا

نوئل کروا

جرولد لوینسون

دیوید دیویس

استفن دیویس

پیتز کیوی

۲۲. فلسفه فیلم	ماری اسمیت	۳۰۳
۲۳. فلسفه ادبیات	روبرت استیکر	۳۱۷
۲۴. تراژدی	الکس نیل	۳۳۷
۲۵. استعاره	ایوآف. کیتای	۳۴۷
۲۶. استعاره (پیوست)	دیوید هیلز	۳۵۳
۲۷. زیبایی‌شناسی و نقادی فمینیستی	آنه دابلیو. ایتون	۳۵۷
۲۸. هنر و اخلاق	مایکل تانر	۳۶۵

دفتر چهارم: حکمت هنر اسلامی

۲۹. قرآن و هنر اسلامی	ژان-لونیس میسون	۳۷۷
۳۰. زیبایی‌شناسی اسلامی	سید حسین نصر	۳۹۵
۳۱. زیبایی‌شناسی در فلسفه اسلامی	دبورا ال. بلک	۴۱۱
۳۲. معنای موسیقی عربی	هانری کربن	۴۲۱
ایوانی		
۳۳. پدیدارشناسی عشق و زیبایی	انشاءالله رحمتی	۴۲۷
۳۴. ازلیت عشق از دیدگاه رنسانس	انشاءالله رحمتی	۴۴۵
شیرازی		
۳۵. تألیف خلاق	انشاءالله رحمتی	۴۵۷

www.ketab.ir

سخن مترجم

بسم الله الرحمن الرحيم. ایزد منان را می ستایم و سپاس می گویم که اتمام این اثر همه به مدد توفیق او است. بر پیامبر گرامی اسلام و خاندان ارجمند آن حضرت، که سلام و صلوات خداوند بر ایشان باد، درود می فرستم و از انفاس پاکشان مدد می طلبم. و اما بعد؛ اثر حاضر ادامه کاری است که صاحب این قلم از سال‌ها پیش بر روی *دانشنامه فلسفه* آغاز کرده است. *دانشنامه فلسفه* جامع رین و عمیق‌ترین اثر از انواع خود در زبان انگلیسی (و حتی در همه زبان‌ها) است. این اثر نخستین بار در سال ۱۹۶۸ به سرویراستاری پل ادواردز در هشت جلد در قطع رحلی منتشر شد. ویراست دوم آن در سال ۲۰۰۰ در ده جلد به سرویراستاری دونالد ام. بورچرت انتشار یافته است (و همین ویراست اخیر مبنای اثر فعلی است).^۱ در این سال‌ها کوشیده‌ام که مدخل‌های این *دانشنامه* را در سه رشته «*فلسفه اخلاق*»، «*زیبایی‌شناسی*» و «*فلسفه هنر*»، و فلسفه دین ترجمه و براساس نظم موضوعی تدوین کنم، گمانه‌ای که خواننده فارسی *دانشنامه‌ای تخصصی* در هریک از این رشته‌ها در اختیار داشته باشد. سپس از این *دانشنامه فلسفه اخلاق* (چاپ دوم، ۱۳۹۶) انتشار یافته است و امیدوارم توفیق انتشار *دانشنامه فلسفه دین* نیز در آینده‌ای نزدیک دست دهد.

و اما *دانشنامه زیبایی‌شناسی و فلسفه هنر* که اینک مقدم اهل نظر می‌شود، مشتمل است بر عمده مدخل‌های *دانشنامه فلسفه* درباره این دو رشته به همراه چندین مدخل دیگر که در قالب تألیف و یا ترجمه (از منابع دیگر) به آن افزوده شده است؛ در حقیقت این مدخل‌ها مربوط به مباحثی است که می‌توان گفت در حوزه تفکر ایرانی-اسلامی موضوعیت دارند ولی در *دانشنامه فلسفه*، مجال طرح نیافته‌اند.

عمده مدخل‌های اثر حاضر را می‌توان ذیل دو عنوان «*زیبایی‌شناسی*»^۲ و «*فلسفه هنر*»^۳ قرار داد. البته فرق‌گذاری میان این دو رشته، به ویژه در عمل دشوار است. از همین روی در غالب

۱- مشخصات ویراست اخیر به شرح زیر است:

Encyclopedia of philosophy, Donald M. Borchert, Editor in Chief (Thomson Gale, 2006)

2. aesthetics

3. philosophy of art

مداخل‌ها، مباحث مطرح شده به هر دو رشته تعلق دارند گو اینکه در هریک از آنها، ممکن است وزن یکی بیشتر از دیگری باشد. برای مقاصد فهم این مقالات، و به ویژه چینش آنها در این اثر، خوب است توضیحی درباره نسبت این دو رشته بیان شود. میان زیبایی‌شناسی و فلسفه هنر تمایز به روش وجود ندارد، زیرا هر دو به همان روش فلسفه که عبارت از تعریف، تحلیل، و استدلال، و احیاناً شهود عقلی است، پیش می‌روند. ولی به لحاظ موضوع می‌توان میان آنها فرق گذاشت.

از آنجا که این هر دو دانش نسبت تنگاتنگی با زیبایی دارند، به نظر می‌رسد که به لحاظ موضوع نیز میان آنها فرقی نیست، ولی حقیقت جز این است. موضوع زیبایی‌شناسی، زیبایی یا به تعبیر دقیق‌تر امر زیبایی‌شناسانه است. زیبایی در یک تقسیم کلی به زیبایی طبیعی و زیبایی صناعی (هنری) تقسیم می‌شود. زیبایی طبیعی، ساخته دست انسان در مقام صانع یا هنرمند نیست. ممکن است بر طبق دیدگاهی توحیدی (خداباورانه) گفته شود که زیبایی طبیعی نیز ساخته دست هنرمند بر است. «اثر کلک نقاش ازل»، است، ولی تا آنجا که به هنرمندی انسان مربوط است، نمی‌توان آن را زیبایی هنری قلمداد کرد. اگر موضوع زیبایی‌شناسی را زیبایی بدانیم، لاقلاً به حسب تعریف، نسبت به زیبایی‌شناسی را به شناخت زیبایی هنری محدود داشت. زیبایی‌شناسی، باید به زیبایی طبیعی و امر آن به نسبت میان زیبایی طبیعی و هنری نیز اهتمام داشته باشد. موضوع فداخته هنر، هنر است نه زیبایی. دایره هنر از زیبایی یا امر زیبایی‌شناسانه فراتر می‌رود. فقط کسی که در مقام تعریف هنر و تعیین ارزش آن نظریه‌ای زیبایی‌گرایانه را مبنا قرار داده باشد، می‌تواند رسماً هنر را به زیبایی محدود کند. واقعیت این است که آثار هنری، همیشه زیبا نیستند. ممکن است نازیبا، یا حتی زشت باشند. از این لحاظ می‌توان گفت میان این دو رشته، به تعبیر منطق دانان نسبت به هم «مجموع و خصوص من وجه» برقرار است.

از سوی دیگر، زیبایی‌شناسی به حسب تعریف نوعی دانش درجه یک است و فلسفه هنر دانشی درجه دو است. در دانش یک وجهی از وجوه واقعیت، خواه طبیعی و خواه ماوراءالطبیعی، خواه ایزدگیتی و خواه سوپرناتو، موضوع بحث قرار می‌گیرد. برای مثال زیست‌شناسی درباره «حیات» به منزله وجهی از طبیعت و روان‌شناسی درباره «روان» به منزله ساحتی از ساحات بشر بحث می‌کند. دانش درجه دو، اما، موضوع بحث خویش را یک دانش یا منظومه معرفتی یا حرفه‌ای که از قبل پدید آمده است، قرار می‌دهد. برای مثال فلسفه زیست‌شناسی، دیگر نه درباره حیات، بلکه درباره خود دانش زیست‌شناسی بحث می‌کند؛ و همین‌طور است در خصوص فلسفه روان‌شناسی، که خود دانش روان‌شناسی، و نه روان را موضوع بحث خویش می‌دهد. درباره عموم رشته‌هایی که اصطلاحاً با عنوان «فلسفه مضاف» (philosophy of...) شناخته می‌شوند، این معنا صدق می‌کند. فلسفه هنر نیز چنین وضعیتی

دارد. عموماً مباحثی که در این رشته مطرح می‌شود، یا باید مطرح شود، حاصل نگاهی از بیرون به منظومه‌ای از معرفت و عمل است، که تحت عنوان هنر شناخته می‌شود.

دانشنامه فلسفه (ویراسته ادواردز و بورچرت) در سنت فلسفه تحلیلی تألیف شده است، گو اینکه نویسندگان نگاهی به فلسفه قاره‌ای نیز داشته‌اند ولی تا آنجا که به سنت اسلامی-ایرانی ما مربوط است، در این موضوع، مقاله‌ای در **دانشنامه فلسفه** وجود ندارد. اگر در این اثر به مقالات همین **دانشنامه** اکتفا می‌کردم، برای خواننده فارسی جامعیت لازم را نداشت. به همین روی کوشیدم با تألیف و ترجمه مقالاتی چند در زمینه زیبایی‌شناسی فلسفی و عرفانی در جهان اسلام، این اثر از جامعیت بیشتری برخوردار شود. در عین حال خوب بود مقاله یا مقالات دیگری درباره تحقیقات و تأملات سنت‌گرایان (اصحاب حکمت خالده) نیز در این اثر درج شود. اما با توجه به اینکه قبلاً در کتاب **کیمیای خرد**^۱، در مقالاتی به این دیدگاه پرداخته‌ام، و نیز در کتاب **هنر و معنویت**^۲، عمدتاً نوشته‌های سنت‌گرایان در باب زیبایی‌شناسی و فلسفه هنر را ترجمه کرده‌ام، در اینجا علاقمندان را به آن دو اثر ارجاع می‌دهم. در پایان امیدوارم که تلاش ناچیز صاحب این علم و فن، باطر و مطبوع طبع اهل خرد و هنر واقع شود. حروف چینی و صفحه‌آرایی این اثر نیز، هفت زحمات جناب آقای مصطفی قدرت‌آبادی عزیز است؛ حقیر چون همیشه قدردان زحمات را ریم.

الحمد لله أولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً

انشاء الله، رحمتی

تهران، یستم دی ماه ۱۳۹۸

۱. کیمیای خرد، انشاء الله رحمتی (سوفیا، ۱۳۹۶)

۲. هنر و معنویت، گنون، شوان، کوماراسوامی، نصر و...، تدوین و ترجمه انشاء الله رحمتی (انتشارات فرهنگستان هنر، ۱۳۹۴).